

limite mai largi data celor mai vechi monumente din Roma și apariția arcului și bolții în arhitectura romană.

În sfârșit, autorul încheie capitoul introducând cu discuția terminologiei sistemelor constructive antice. Între termenii adoptați de cercetătorii moderni unii sînt întrebuiți și de autorii antici (*silicem, quadratum, caementicium, incertum* sau *antiquum, reticulatum, testaceum*), alții sînt convenționali (*mixtum, vitatum*).

Aplicînd principiile metodei expuse în introducere, autorul, în cele opt capitole care formează cuprinsul volumului, stabilește — după cum s-a spus mai sus — structura și criteriile cronologice ale fiecărui sistem de construcție din monumentele din Roma și Lațiu, extinzîndu-se, cînd e cazul, și în celelalte regiuni ale Italiei. Fără îndoială că acestea fiind rezultatul unei experiențe de aproape patruzeci de ani, iar nu numai al unei cercetări de bibliotecă, ele nu pot suporta nici un fel de obiecție. Dată fiind această lungă experiență și frămîntare a problemelor, volumul a izbutit să atingă o importanță capitală: el fixează, pentru prima dată complet și clar, principiile unor metode de lucru a disciplinei topografiei arheologice. Cu un plan bine întocmit, în care se urmărește cu ușurință firul logic, cu descrieri nelumbrite de amănunte inutile, ci scoțînd în evidență numai elementele caracteristice îmbinate așa fel ca să-ți sugereze viziunea monumentului, volumul capătă o mai mare valoare. Nu numai atît, ci și sensibilitatea autorului pentru partea estetică a lucrărilor, care transpare aproape în toate descrierile sale — fapt care se întîmplă foarte rar la topografii arheologi — îl face chiar plăcut.

Toate acestea sînt susținute și de tehnica tipografică, care e luminoasă și îmbietoare la citit, iar ilustrația, caracteristică și clară — și bine a făcut autorul că n-a pus obișnuitul metru lângă monument — îți dă ea singură etapele evoluției diferitelor sisteme constructive.

Este deci un volum care nu trebuie să lipsească din biblioteca unui arheolog, ba chiar să-l însoțească pretutindeni în activitatea lui pe teren, un fel de *vade mecum*. Aceasta chiar pentru arheologii din diferitele țări, foste provincii romane, căci, dacă în provinciile *inermes* evoluția plastică și constructivă se bazează mai mult pe elementele locale (Marcel E. Marien, *La sculpture romaine*, 1945), în cele ocupate militarmente elementele de cultură materială romană sînt răspîndite de armată în toată provincia, cele locale rămînd pe al doilea plan.

Gr. Florescu

VOJTECH ONDROUCH, *Reiche römisch-zeitliche Gräber in der Slowakei*, Bratislava, 1957, ed. Academiei Slovace de științe, 271 p., 38 figuri în text, 6 pl. în culori, 55 pl. + 1 hartă.

Autorul prezintă șapte morminte cu bogat inventar funerar. Deși descoperirile sînt anterioare anului 1940, ele nu au fost încă publicate. Cu excepția unui mormînt, toate celelalte se datoresc unor descoperiri întîmplătoare și nu totdeauna inventarul a putut fi salvat în întregime. De asemenea, materialul osteologic s-a păstrat într-o stare foarte rea. Patru dintre morminte s-au găsit fiecare în cîte o localitate: la Vysoká pri Morave, Zohor, Borský Sv. Peter și Čáčov; alte trei au fost descoperite într-un singur loc, formînd așa-numitele « morminte princiare » din Stráže. Primele aparțin epocii imperiale vechi (înainte de sec. III e.n.); mormintele din Stráže aparțin epocii imperiale tîrzii. Dintre cele patru morminte din epoca imperială veche, trei sînt morminte de înhumăție, iar unul (Borský Sv. Peter) de incinerație. Conținînd un inventar bogat, compus mai ales din vase de metal, ele sînt morminte de femei. Trei sînt morminte celtice, iar cel de la Čáčov — datînd din timpul războai-

ielor marcomanice — aparține quazilor. Prin bogăția inventarului, ele sigur că au aparținut păturii avute a populației Slovaciei din acea vreme. Originea inventarului dovedește frecvența legăturilor economice cu sudul (Italia), dar și cu Gallia, precum și vigoarea vieții economice.

În Stráže s-au descoperit două bogate morminte de inhumație și unul de incinerare. După bogăția inventarului și după caracterul lui, ca și pe baza observațiilor antropologice, autorul conchide că mormintele ar aparține unor conducători quazi (doi) și unui om din suita — clientela — lor. Bogate în vase și în obiecte de podoabă, mormintele dovedesc relațiile economice ale păturilor avute ale populației quade — stabilită, în această vreme, în Slovacia — cu Italia, cu Gallia și cu ținuturile renane, cu nordul Pontului Euxin. Interesant de reținut că printre obiectele de inventar apar și produse locale. De asemenea, atât la Čáčeov cit și la Stráže s-au găsit resturi de mătase chinezească, ajunsă până aici pe calea Orientului apropiat (Alexandria?).

Dar descoperirile de la Stráže permit autorului și unele considerații de istorie socială. El prezintă societatea quazilor ca pe una în curs de dezvoltare, de la democrația militară spre feudalism, cunoscând forme de sclavaj și semidependență.

Lucrarea e interesantă atât prin concluziile pe care le aduce, cit și pentru bogatul material frumos prezentat, discutat pe larg și datat cu precizie.

R. Florescu

Annales littéraires de l'Université de Besançon (seria a doua)

În a doua serie a Analelor Universității din Besançon, reorganizată pe specialități, începând din anul 1954, au apărut între 1954 și 1957 și patru fascicule de arheologie.

Întrucît nu este lipsită de interes prezentarea succintă, făcută de L. Lerat în primul

număr al publicației, a istoricului Muzeului arheologic din Besançon, vom aminti cîteva date necesare pentru a ne face o imagine a grijii și preocupărilor cercetătorilor din Franța față de documentele arheologice.

Muzeul a fost înființat în anul 1848, avînd un inventar alcătuit din fostele colecții particulare, pe care, încă din 1819, grija oficialităților le-a pus sub oblăduirea statului. La acestea se adaugă cu timpul și alte piese, cumpărate, și înfirșit materialele rezultate din săpăturile arheologice efectuate la Besançon, vechea așezare gallo-romană *Vesontio*. De curînd a început cercetarea acestui material în vederea studierii și publicării treptate. Efortul cel mai mare a fost depus pentru identificarea fiecărei piese în parte, operație anevoioasă din pricina prea multor inventare ce s-au alcătuit de la înființare pînă azi și în care e greu de găsit locul de proveniență al pieselor. Truda cercetătorilor a fost atît de mare și uneori zadarnică, încît e explicabilă exasperarea ce i-a făcut să califice unul din inventare drept « inventar de băcan » al cărui « interes științific . . . e absolut nul ». Înlocuirea etichetelor vechi cu altele noi, lipsa de legătură între conținutul etichetelor și indicațiile din registre fac ca locul de proveniență al unei bune părți din materiale să rămînă necunoscut. La această dificultate contribuie și faptul că nu toate piesele sînt originare din regiunea respectivă, ci o bună parte provin din țările vecine sau din alte colțuri ale lumii. Dar pentru punerea în valoare a colecțiilor, cercetătorii francezi s-au străduit și au început prezentarea sub formă de catalog al materialului arheologic pe care îl au în grijă.

Prima fasciculă de arheologie: *Catalogue des collections archéologiques de Besançon* cuprinde *Les lampes antiques* publicate de L. Lerat în vol. I, 1954 (VIII + 42 p. + XXIV pl.). Autorul s-a străduit, după cum accentuează în capitolul introductiv, să precizeze proveniența lămpilor studiate și în parte a reușit. Datorită faptului că multe n-au putut fi identificate, a fost silit să renunțe